

Stavba: Obnova Okolicsányiho kaštieľa v Brzotíne
Objekt: 08 – Sadovnícke úpravy
Investor: Obec Brzotín, Máriássyho námestie č.167, 049 51 Brzotín
Stupeň: Projektová dokumentácia pre realizáciu stavby
Časť: Architektonickostavebná

1. PODKLADY

Objednávateľ poskytol zhotoviteľovi tieto podklady:

- historická situácia z pozemkovej mapy (2 x z rôzneho obdobia),
- historická fotodokumentácia.

Zhotoviteľ doplnil poskytnuté podklady o:

- Územný plán obce Brzotín (webové stránky obce Brzotín),
- domeranie dôležitých objektov na ploche pôvodného parku,
- zakreslenie chýbajúcich objektov (drevin, technické prvky).

2. PRÍRODNÉ POMERY

Obec Brzotín sa nachádza 5 km juhozápadne od Rožňavy, v Slanskej kotline ohraničenej z východu Brzotínskymi skalami, ktoré sú súčasťou územia Silickej planiny, zo západu Plešiveckou planinou. Oba areály sú súčasťou Národného parku Slovenský Kras a sú zaradené do sústavy území európskeho významu.

Brzotín leží v údolí vyformovanom riekou Slaná v nadmorskej výške cca 260 m. Katastrálne územie obce má rozlohu 2 058 ha.

Brzotín sa nachádza v mierne teplej až teplej a vlhkej oblasti s priemernou ročnou teplotou 4 - 8 °C a priemerným ročným úhrnom zrážok 600 - 700 mm.

V riešenom území sa nachádzajú nívne pôdy s pomerne vysokým podielom humusovej zložky.

3. HISTORICKÝ VÝVOJ

Lokalita, v ktorej sa nachádza obec Brzotín, bola osídlená už v praveku a je jedným z najstarších sídlisk na tomto území. Strategická poloha tohoto sídelného útvaru a zásoby nerastných surovín predurčili Brzotín k tomu, aby sa už v stredoveku stal významným obranným, hospodárskym a obchodným centrom Rožňavskej kotliny. Už v 11. storočí bol na mieste bývalej pevnosti postavený hrad, dobytý v 16. storočí Turkami. Postupne bolo v obci postavených 5 kaštieľov, ktoré vybudovali ako svoje sídla významné šľachtické, veľkostatkárske a podnikateľské rodiny. Okolicsányiho kaštieľ sa nachádza v strede obce Brzotín na severovýchodnej strane Mariássyho námestia. Kaštieľ s renesančným jadrom spolu s gotickým kostolom reformovanej cirkvi sú najstaršími pamiatkami v obci. Stáročiami formovaný priestor námestia vymedzený týmito objektmi tvorí jej historické centrum.

Okolicsányiho kaštieľ bol obklopený parkom, z ktorého sa do súčasnosti zachovalo iba torzo. O podobe parku sa zachovalo málo historických podkladov. Čiastkové informácie poskytujú katastrálne mapy z prelomu 19. a 20. storočia a historické fotografie najbližšieho okolia kaštieľa z toho istého obdobia. Zachované grafické podklady dokladajú, že majitelia v tomto období upravili park podľa dobových trendov. Parter pred kaštieľom nadobudol podobu reprezentačného parteru s izolovanými kvetinovými záhonmi. Nádvorie kaštieľa prechádzalo postupnými úpravami, bolo celé alebo z väčšej časti spevnené a malo pravdepodobne mlatový povrch. Dominoval mu vertikálny prvok v podobe ihličnatého stromu, vysadený na centrálnej osi kaštieľa. Nádvorie uzatvárali dve zelené štvrtkruhové plochy. Steny objektu pokrývali popínavé drevin. Zelená trávnatá plocha „veľkého“ parku bola lemovaná líniovým záhonom s ružami a kvetinami, ktorý dopĺňali architektonické prvky (vázy). Podobne boli zrejme upravené aj štvrtkruhové záhony na parteri. Pred severným krídlom sa nachádzal ovocný sad. Ostatná časť parku nie je v katastrálnych mapách definovaná. O tom, že park mal prírodno-krajinársky ráz, svedčia skupiny stromov, ktoré rámovali centrálny priehľad od kaštieľa do parku.

Po druhej svetovej vojne prešiel kaštieľ s parkom do rúk československého štátu. V druhej polovici 20. storočia bol kaštieľ opravený a adaptovaný na okresný archív. V tomto období prebehli aj úpravy exteriéru. Jeho väčšia časť bola oddelená a vyčlenená pre šport. Areál bol nanovo oplotený, pričom oplotenie bolo realizované v pôvodných hraniciach. V súčasnosti obec Brzotín plánuje rekonštrukciu kaštieľa a parku.

4. SÚČASNÝ STAV

Historický objekt kaštieľa bol obklopený parkom, ktorý sa pravdepodobne rozprestieral až k rieke Slaná. V časovom rozpätí od 2. polovice 20. storočia do súčasnosti prebehli v rozlohe parkového areálu zmeny - väčšia časť bola zabraná pod futbalové ihrisko, na zvyšku parku v tesnej blízkosti kaštieľa boli vykonané najnutnejšie úpravy - terénne úpravy, technické prvky, infraštruktúra, zatrávnenie, dosadby stromov a živého plota.

Z pôvodného parku sa zachovalo iba torzo, ktorého súčasná výmera predstavuje približne 1/3 pôvodnej rozlohy.

Park nie je vzhľadom k značnej plošnej redukcii zapísaný v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok (ÚZKP), s kaštieľom však tvorí logický komplex.

V parku sa do súčasnosti zachovali tieto objekty a prvky:

STAVEBNÉ OBJEKTY

Komunikačný systém

Z pôvodného komunikačného systému sa v parku nezachovali žiadne prvky. Súčasný stav je výsledkom úprav, ktoré boli postupne realizované v druhej polovici 20. storočia. V súčasnosti sa v areáli nachádza prístupová komunikácia z betónu, ktorá v parteri slúži aj na parkovanie.

Oplotenie

Oplotenie, pochádzajúce z druhej polovice 20. storočia, sa zachovalo po celom obvode parku. Z južnej a západnej strany má reprezentatívnejší charakter v podobe kovových dielcov, nasadených na kovové stĺpiky na podmurovke z betónu. Na severnej a východnej strane sa nachádza plné oplotenie z vlnitého pozinkovaného plechu, ktoré je v spodnej časti prehrdzavené, severná strana bola nedávno obnovená.

Mobiliár

Mobiliár sa v parku v súčasnej dobe nenachádza. Príležitostný mobiliár, pozostávajúci z prenosného pódia a lavíc, sa inštaluje v parku v čase konania spoločenských podujatí. Je uskladňovaný v kaštieľi.

Vodné prvky

V parku sa vodné prvky, povýšené na kompozičné prvky, pravdepodobne nenachádzali. Ich funkciu zrejme zastupovala rieka Slaná, ku ktorej mohol byť vyústený komunikačný systém parku.

V súčasnosti sa na území parkového areálu v jeho severovýchodnej časti nachádza nefunkčná stará murovaná studňa s betónovým kruhovým poklopom a na juhovýchodnej strane novší objekt studne z betónu, pochádzajúci z 2. polovice 20. storočia, ktorý je v súčasnosti ešte funkčným zdrojom pitnej vody pre kaštieľ. Majiteľ plánuje objekt kaštieľa po rekonštrukcii napojiť na verejný vodovod.

Stavby

Iné stavby sa v parku nenachádzajú. Rušivým vizuálnym prvkom je prízemný murovaný objekt šatní v športovom areáli, doplnený o prenosnú unimobunku.

Inžinierske siete

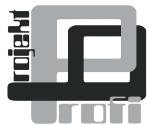
Na ploche parku sa nachádza podzemná plynová prípojka, vodovod, dažďová a splašková kanalizácia (ústi do žumpy, nachádzajúcej sa na východnej strane parkového areálu, ktorej funkčnosť stratila opodstatnenie napojením na verejnú kanalizáciu) a vzdušné elektrické vedenie.

Odstavné plochy

Pre nutné krátkodobé parkovanie môže v súčasnosti poslúžiť betónová prístupová komunikácia. Pre parkovanie väčšieho počtu automobilov je vyhradená veľká asfaltová plocha susediaca s parkom na južnej strane a nadväzujúca na Mariássyho námestie. Pri slávnostných príležitostiach, kedy je predpoklad zvýšenej potreby parkovacích miest, je pre parkovanie možné použiť aj spevnené plochy na západnej strane námestia v okolí obecného úradu a objektu občianskej vybavenosti.

Terénne úpravy

VEGETAČNÉ PRVKY

Z pôvodných drevín sa v súčasnom parkovom areáli zachoval iba javor poľný v severnom rohu parku (inventarizačné číslo 21), mimo oplotenia areálu na severozápadnej strane pagaštan konský (inventarizačné číslo 22) a na severnej strane športového areálu ďalší pagaštan konský (neinventarizovaný). K najstarším drevinám je možné priradiť aj jaseň štíhly (inventarizačné číslo 23), nachádzajúci sa v blízkosti pagaštanu za oplotením. Ostatné dreviny sú nepôvodné dosadby listnatých a ihličnatých stromov a kríkov, realizované v minimálne dvoch rôznych časových obdobiach (70. a 90. roky 20 storočia), a nálety, ktoré sa nachádzajú v ťažšie udržiavateľných miestach parku.

5. NAVRHOVANÝ STAV

Návrh obnovy parku si kladie za cieľ:

- vytvoriť adekvátne zázemie historickej budovy - hmotová kompenzácia objektu vegetačnými prvkami,
  - vytvoriť harmonický celok kaštieľ - park (vzájomná hmotová, farebná, priestorová interakcia),
  - rešpektovať historické danosti a súvislosti objektov,
  - podporiť novú funkčnú náplň objektu kaštieľa,
  - zakomponovať objekt do prostredia (potlačenie negatívnych civilizačných prvkov vhodným umiestnením pohľadových clon, podporiť výrazové pôsobenie objektu z rôznych stanovísk),
  - opticky zväčšiť parkový areál otvorením priehľadov na trávnatú plochu športového areálu,
  - vytvoriť príjemný a vyvážený parkový interiéru úpravou mikroklimatických podmienok (optimálny pomer oslnených a pritienených partií, zníženie prehrievania a zvýšenie vlhkosti vzduchu v období s vysokými teplotami a nízkymi zrážkami), odstránením nevhodných technických prvkov, podporením členitosti priestoru vhodným situovaním vegetačných skupín a solitérov, vytvorením možností na spoločenské aktivity i odpočinok,
  - zvýšiť atraktivitu parkového priestoru obohatením o nové druhy vegetačných prvkov s výraznejším tvarom a farebnosťou, podporením premenlivosti vegetácie v ročných obdobiach použitím vhodných vegetačných prvkov, podporením krátkych pohľadov vnútri areálu a dlhých priehľadov do krajiny,
  - vytvoriť možnosti pre zhromažďovanie rôzneho počtu návštevníkov pri spoločenských podujatiach.
- Obnovu parku nie je možné vzhľadom k finančným možnostiam obce a nárokom na náhradný pozemok pre športový areál realizovať na jeho pôvodnom historickom pôdoryse. Návrh obnovy zahŕňa iba torzo parku v jeho súčasnom vymedzení.

Asanácie

Stavebné objekty

Súčasťou obnovy parkového areálu budú asanačné zásahy, v rámci ktorých bude odstránené oplotenie z vlnitého pozinkovaného plechu na severnej a východnej strane, betónová prístupová cesta, betónové odkvapové chodníky a časti nevhodných alebo nefunkčných objektov v blízkosti kaštieľa (žumpa, stude).

Vegetácia

Asanácie drevín budú realizované podľa finančných možností objednávateľa buď jednorazovo alebo v etapách. V prípade etapizácie doporučujeme najskôr vykonať bezpečnostné a zdravotné výrubu (odumierajúce a nebezpečné dreviny), za ktorými by mali nasledovať výrubu kompozičné (uvoľnenie priestoru pre nové výsadby a kompozičné zámery).

Dreviny s inventarizačnými číslami 21 (javor poľný) a 22 (pagaštan konský) navrhujeme ponechať na dožitie. Doporučujeme ich odborné posúdenie kvalifikovaným arboristom, ktorý na základe podrobnej obhliadky navrhne a uskutoční opatrenia, smerujúce k predĺženiu ich životnosti.

Terénne úpravy

Terénne úpravy budú spočívať v odstránení navážok zeminy na východnej a čiastočne aj severnej strane. Navážky sa rozprestierajú aj mimo hranice parku a zasahujú do športového areálu.

Komunikačný systém

Koncepcia návrhu komunikačného systému zohľadňuje historické danosti (vstupy do objektu kaštieľa, pôvodné prevádzkové vzťahy) a predovšetkým nové podmienky, prvky a funkcie v parku.

Spevnené plochy sú navrhnuté iba v blízkosti kaštieľa ako rozšírený pochôdzny odkvapový chodník, prístupová, resp. príjazdová komunikácia nadväzujúca na plochu nádvorja.

Vodné prvky

Jestvujúcu pôvodnú studňu na severnej strane parkového areálu navrhujeme zachovať.

Po odstránení betónovej obruby a betónového poklopu bude potrebné technicky zabezpečiť pôvodný objekt studne a nadstaviť ho murovanou obrubou a vencom, do ktorého bude osadená umelecky stvárnená kovová mreža.

VEGETÁCIA

Vzhľadom k obmedzeným priestorovým možnostiam a nezvratným zmenám v okolí historického areálu bude obnova parku spočívať vo vytvorení harmonického parkového interiéru a dôstojného zázemia historickej budovy kaštieľa.

Aj napriek zmeneným podmienkam bude zachovaný jeden z najdôležitejších kompozičných princípov parku - centrálny osový priehľad od východného vstupu do kaštieľa ponad zelenú plochu futbalového ihriska smerom do krajiny.

Nové výsadby rozšíria druhový sortiment, podporia prírodný charakter úprav parku a čiastočne eliminujú negatívne dopady spoločenského vývoja v parku a jeho okolí (rozširujúca sa IBV, technické líniové stavby, technické prvky a pod.)

Prvou etapou obnovy budú zásahy zamerané na odstránenie nevhodných a zdravotne nevyhovujúcich drevín, ktoré otvoria možnosti pre ďalšie realizačné postupy.

Návrh obnovy nádvorja vychádza z dochovaných historických dokumentov z prelomu 19. a 20. storočia a zo zámeru obnovy a využitia kaštieľa. Navrhovaná úprava je formálne odvodená z pôvodného dispozičného riešenia nádvorja, ale s použitím iných vegetačných prvkov. Nádvorie bude opticky vymedzené štvrtkruhovými trávnatými plochami, ktoré budú lemované nízkym strihaným živým plotom zo stálezelených ihličnatých drevín. V obidvoch plochách budú v ich optických stredoch vysadené solitérne dreviny s pravidelným habitusom.

Nové výsadby stromov sú situované do obvodových partií parku tak, aby rámovali výhľady a priehľady z parku ako aj spätné pohľady na kaštieľ. V navrhnutom sortimente stromov sú okrem bežných druhov aj druhy a kultivary s výraznejšou farebnosťou, resp. so zaujímavým tvarom alebo farbou listov, kvetov a plodov.

Dreviny stromovitého vzrastu budú dopĺňať kríkové skupiny s pestrejšou farebnosťou, kvitnúce v rôznych obdobiach, predovšetkým však v neskoršom jarnom a letnom termíne.

Niektoré druhy a kultivary vyniknú aj v jesennom období výraznou zmenou farby odistenia. Odlišný charakter budú mať zmiešané záhony v južnej časti parku, ktoré sú komponované ako reminiscencia na pestré kvetinové záhony pôvodne sa nachádzajúcich aj na časti týchto plôch, ktorých podoba sa dochovala na historických podkladoch. Vzhľadom k vysokým nárokom na údržbu trvaliek bol pre tieto záhony vybraný zmiešaný sortiment nižších krov s výraznejšími kvetmi a nenáročných trvaliek, ktorých doba kvitnutia (resp. farebný účinok) má postupnú vzájomnú nadväznosť cez celé vegetačné obdobie.

Vhodnejšie stanoviskové podmienky na severnej strane a v juhovýchodnom rohu parku boli využité pre založenie kontrastných prírodných partií s plošnou výsadbou botanických cibulovín, trvaliek, papradí a tráv. Prírodný charakter týchto partií bude podporovaný odlišným, menej intenzívnym, spôsobom údržby zameraným na podporu rozšírenia trvaliek.

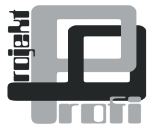
V trávnatých plochách budú na niekoľkých stanoviskách vysadené botanické druhy cibulovín, ktoré budú výrazným jarným farebným spestrením zelených plôch (prvú kosbu realizovať s ohľadom na kvitnutie cibulovín).

Technologický postup

Obnovu parku navrhujeme realizovať až po ukončení realizácie stavebných prvkov.

Prvou etapou obnovy budú zásahy zamerané na odstránenie nevhodných a zdravotne nevyhovujúcich drevín (v prípade nedostatku finančných prostriedkov realizovať postupne), ktoré možno vykonať v mimovegetačnom období už v priebehu stavebných úprav.

Po výruboch budú nasledovať terénne úpravy spočívajúce v odstránení navážky zeminy v severovýchodnej časti parku. Odkopávky je potrebné uskutočňovať opatrne s ohľadom na koreňový systém drevín, ktoré v parku zostávajú. Po odkopávkach bude na urovnaný terén navezená a rozprestretá ornica (príp. záhradnícka zemina - substrát, ktorý bude zapracovaný do pôdy). Po urovnaní povrchu a vzídení burín bude na všetkých upravovaných plochách realizovaný chemický postrek totálnym herbicídum. Povrch

všetkých upravovaných plôch bude po aplikácii totálneho herbicidu a odstránení odumretého pôdneho krytu rozrušený, upravený a zarovnaný.

(Pozn.: Terénne úpravy je možné realizovať bez ohľadu na agrotechnické termíny v hociktorom ročnom období, ak sú na takúto činnosť vhodné aktuálne klimatické podmienky, chemický postrek až po vzídení rastlín a zakladanie vegetačných prvkov je potrebné realizovať v obdobiach bohatých na prirodzené zrážky v jarom alebo jesennom agrotechnickom termíne).

Po terénnych úpravách, odburinení a príprave plôch bude nasledovať výsadba drevín a trvaliek. Výsadbový materiál musí byť kvalitný a musí spĺňať škôlkárske normy I. triedy.

Pri výsadbe bude vykonané hnojenie rastlinného materiálu substrátom a tabletovaným hnojivom, tabletované hnojivo nesmie byť vo výsadbovej jame v priamom kontakte s koreňovým systémom drevín a rastlín.

Kotvenie stromov listnatých bude realizované prostredníctvom dvoch kolov, stromov ihličnatých dvoma kolmi. Koly je potrebné ukotviť do jamy už v priebehu výsadby.

Po výsadbe rastlinného materiálu je potrebné výsadbové jamy všetkých vysadených drevín a trvaliek upraviť do tvaru funkčnej zálievkovej misy.

Plocha všetkých kríkových, zmiešaných a trvalkových skupín a zálievkových mís solitérnych drevín a popínavek bude po výsadbe a úprave zamulčovaná vrstvou mulča.

Na plochy, na ktorých bude zakladaný trávnik, bude aplikovaná štartovacia dávka dusíkatého hnojiva a štandardným spôsobom založený trávnik (parterový, parkový lúčny).

Výsadbu cibulovín realizovať buď pred založením trávniku (ak realizácia obnovy bude prebiehať v jesennom termíne, prípadne dodatočne v nasledujúcom jesennom termíne, ak bude obnova realizovaná v jarom termíne).

Nároky na údržbu

Obnova parku bude vyžadovať kontinuálnu údržbu, pre ktorú bude potrebné zabezpečiť techniku a odbornú pracovnú silu.

Intenzívnu údržbu bude vyžadovať parterový trávnik na nádvorí (okrem prihnojovania doporučujeme aj pravidelné ošetrovanie selektívnym herbicidom proti dvojklíčnym burinám).

Ostatné trávnaté plochy s parkovým trávnikom navrhujeme kosiť taktiež intenzívne s četnosťou kosieb 4 - 6 krát za sezónu, v závislosti od počasia, resp. vtedy, ak výška trávneho pokryvu presiahne výšku 10 cm.

Trávnaté plochy v hniezdach v prírodných partiách naopak budú kosené menej často s četnosťou 1 - 2 krát do roka.

Prvú kosbu trávnikov je potrebné vykonať ručne.

Intenzívnejšiu údržbu budú vyžadovať aj zmiešané záhony na južnej strane parku (zálievka vo vegetačnom období v dobe jarného a letného sucha, odburiňovanie, odstraňovanie odkvitnutých kvetenstiev a suchých častí drevín a rastlín, prípadne postrek proti chorobám a škodcom).

Podobný rozsah údržbových zásahov budú vyžadovať i kríky v kríkových skupinách.

Stromy budú vyžadovať hlavne zálievku, odstránenie prípadných suchých častí a obnovu kotení počas prvých troch rokov po výsadbe.

Všetky zmeny v sortimente materiálu alebo v technológiách musia byť vopred prejednané a písomne odsúhlasené projektantom sadovníckych úprav.

6. BEZPEČNOSŤ PRÁCE

Dodávateľ stavebných prác je povinný dodržiavať všetky bezpečnostné predpisy a ustanovenia vyhlášky 147/2013 Zb.